

Valentina Ripa

Eduard López-Chavarri. *Memorias de un viaje a Italia*. Rafael Roca ed. València: Institució Alfons el Magnànim/Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2019, 190 pp. ISBN: 978-84-7822-814-0.

Ressenyat per: Valentina Ripa (Universit  di Salerno)

Dies després de la festivitat de la Mare de Déu d'Agost de l'any 1921, l'escriptor, compositor i periodista Eduard López-Chavarri (València, 1871-1870) emprengué un viatge a Itàlia que va durar entre les tres i quatre setmanes; i que, posteriorment, relat  amb tot tipus de detalls al llarg de trenta-tres cròniques periodístiques que, sota el títol "Del libro de un viajero modesto (Memorias auténticas)", varen ser publicades al diari *Las Provincias*. Uns articles que, recentment, el professor Rafael Roca –de la Universitat de València– ha rescatat de l'hemeroteca i que, precedits d'un estudi introductori, ha publicat a la Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació amb el títol factici de *Memorias de un viaje a Italia*.

Una de les primeres coses que cal assenyalar  s que Eduardus –pseudònim de López-Chavarri– no realitzà aquell *tour* en solitari, sinó acompanyat d'un bon amic, "historiador eclesiàstic" i "docto can nigo valentino" "a quien llamamos Don José", segons que hom assegura a una de les primeres cròniques. Un personatge menys enigmàtic del que en un primer moment podria semblar i que resulta fàcilment identificable amb el canonge Josep Sanchis Sivera (1867-1937), empedreït viatger i gran coneedor d'Itàlia.

D'aquesta manera, les cròniques permeten saber que, des de G nova fins a Pompeia, tots dos amics van recórrer un total de disset poblacions: G nova, Milà, Verona, Venècia, Ferrara, Ravenna, Faenza, Florència, San Miniato, Fiesole, Pisa, Siena, Orvieto, Roma, Nàpols, Pompeia i, ja de retorn, Roma novament, el llac de Garda, una altra vegada Milà i Domodossola. Des del punt més septentrional d'Itàlia, precisament, i abans de continuar el camí cap a València, van decidir fer una incursió a Suïssa per a visitar al pianista valencià establert a Ginebra Josep Iturbi, gran amic d'Eduardus.

Tal com assenyala Rafael Roca, l'extens relat d'aquell viatge està marcat per les contínues referències i comparacions que, a pràcticament totes les cròniques, López-Chavarri feia de la vida, els costums i els territoris italià i valencià. Per exemple, l'autor es mostrà ben sorprès en descobrir que, a Milà, “existen unos bollos de bar que son de la misma pasta que el “panquemao””; i també, pimentons en salmorra: “iguales, pero exactamente iguales, que los que se hacen en todos los pueblos valencianos. Por un instante, nos figurábamos estar en cualquier masía de Bétera o de Alginet”.

Així mateix, en visitar Faenza es manifestà encuriolit pel treball del fang que caracteritzava aquella ciutat, i no dubtà a recordar la importància i el pes històrics que, en matèria ceràmica, acreditaven els municipis de Manises, Paterna, Gandia “y tantos otros sitios valencianos que fabricaron sus famosas “rajoles” que aún decoran sitios del Vaticano en Roma, o del palacio de los soberanos en Nápoles”. De la mateixa manera que, a Florència, el sobtà notablement comprovar que els nens jugaven al sambori: “Paseando junto al Arno [...] nos sentamos [...] en un jardín pequeñito, minúsculo, rodeado de verja; y allí dentro, seguros de tranvías y autos, unos niños juegan... ¡al “simbori”!, como en València, ni más ni menos”.

Notable excitació pàtria li comportà constatar que, a Roma i a Nàpols, es disparaven traques: “Saliendo junto al Tiber, en un punto que nos recordaba San Pío V, escuchamos con sorpresa una *traca*, ¡una verdadera *traca*!”; i, pel que fa a la de Nàpols, assegurà que era deguda al “genio del pirotécnico Chiavotti, aquel napolitano que fue a la Exposición de València, y desde entonces implantó allá la barbarie de las detonaciones que rompen oídos, cristales, y ahuyentan pájaros, pero no ahuyentan tronadas...”. Cosa que no deixa de ser interessant per a una lectora napolitana... amb un raconet d'ànima valenciana!

El record de València, i els paral·lelismes entre les principals ciutats italianes i la Capital del Túria, són una constant a les cròniques de López-Chavarri: “Valencia y Florencia son consonantes; hubo en la una gran vida del arte, como la tuvo la otra. [...] Florencia tuvo a Dante, como València a Ausiàs March”, exclamava orgullós. A Orvieto, la pàtria de Mancinelli, assegurava que “el recuerdo de nuestra València presentábase imperativo”, i sobretot vinculat a la figura d'Alexandre VI, el segon Papa Borja. Mentre que, a la capital d'Itàlia, considerava que “hay sitios de Roma que nos hacían pensar en València”; i que “la luz de Roma se parece mucho a la de València, y hay calles que nos producían la ilusión en la Ciudad Eterna de que íbamos por los barrios valentinos de las Escuelas Pías”.

Fins a tal punt esdevingué recurrent la referència valenciana, al llarg d'aquells bellíssims articles, que, per a oferir als lectors un exemple gràfic de les vastes dimensions de la basílica de Sant Pere del Vaticà, el nostre autor no dubtà a afirmar que el temple –que qualificava d’“inmensísimo”– devia ser “quizá como media calle de Colón de largo [...]; eso si no lo es más”.

Tot li recordava a València: la gastronomia, els jocs, els costums, la llum... Fins i tot els trens. De fet, en marxar de Roma en direcció a Nàpols, comparà el ferrocarril que els transportava amb el popularment conegut com a “tren “Corto de Játiva”: labradores, oficinistas, comerciantes en frutas, soldados con permiso, y cada instante pasan vendedores con galletas, higos, tortas, chocolate”. I, del mercat de Nàpols, n'asseverà que tenia “los puestos en el suelo, como en València, y animación, y regateo, y discusiones por doquier”.

En fi, ja veiem que, davant dels seus ulls, la Corona d'Aragó es feia explícita a cada cantonada. I López-Chavarri, resulta evident, va gaudir bona cosa descobrint evocacions valencianes entre els gestos i l'activitat quotidiana del poble italià: comprovant que “el alma mediterránea se unía gallardamente en la incomparable bahía napolitana”. Per això, a bord del ferrocarril que el transportava de Nàpols a Pompeia contemplà “caravanas de gente joven y vieja, decidora y alegre, cantando, alborotando, verdaderamente contentos, como en mi tierra, cuando sale el tren para las fiestas de San Miguel de Liria”. López-Chavarri hi percebé l'encant i la màgia de l'ànima mediterrània.

En resum, hem de felicitar-nos per l'aparició del volum *Memorias de un viaje a Italia*, que recull el relat fascinant –i de molt recomanable lectura– d'un escriptor que en cap moment no amagà el seu entusiasme per la història, els costums i la cultura italiana. D'un escriptor que, segurament, en la seva intimitat se sentia una mica italià; que, a banda de proferir múltiples lloances, des de la Península Itàlica estant també criticà durament la incultura i la falta de civisme valencians; i que, sense renunciar ni als seus orígens ni a la crítica social i política, va oferir als seus conveïns “una opinión original y una visión del mundo, no sé si original o solamente valenciana”, tal com ell mateix afirmà. Una visió, en qualsevol cas, que traspua passió i llibertat a parts iguals.